

Studietur til Nordsverige

17. - 24. juni 2024

Arrangør:

Nordenudvalget under

Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg

Indhold

Folder med omtale af turen	s. 3
Baggrund	s. 5
Deltagere	s. 6
Samisk messehagel i Luleå Domkirke	s. 7
Introduktion til Luleå Stift og forsoningsprocessen	s. 9
Samtale med biskop Åsa Nyström	s. 13
Samisk kirkeliv	s. 14
Luleå Stifts skovdrift	s. 16
Gammelstad kirkeby	s. 18
Friluftsmuseet Hägnan	s. 20
Rundvisning på Ájtte	s. 22
Kyrkoherda Anders Stenman	s. 24
Jokkmokk Gamla Kyrka	s. 26
Midsommerarrangement i Fjällträdgården	s. 28
Kunstner Anders Sunna	s. 30
Udendørs gudstjeneste	s. 32
Snak med de unge fra sommerkirken	s. 34
Vandretur	s. 35
Gudstjeneste i Jokkmokks Nya Kyrka	s. 37
Samtale med kyrkoherde Berit Kero Jakobsson	s. 38
Snak med menigheden efter gudstjenesten	s. 39
Hvad fik vi med os?	s. 40

Billeder

Forsiden: Taget af guiden, der viste os rundt.

Anne Marie Arre: s. 20, 21.

Arne Silkjær: s. 7, 8, 9 Luleå Stift, 10, 12, 17, 18, 19 indendørs, 23 to øverste kåter, 24, 25 Anders Stenman, 26 kirken udefra, 27 de to af døbefonten, 28, 29 harmonikaspil og midsommerfest, 30 de to nederste billeder, 34 det øverste billede, 35 øverst til højre og nederst til venstre, 36 gruppen på toppen, 38, 39 to øverste med kirkekaffe.

Edith Vaihøj: s. 33.

Grethe Bork Kristoffersen & Poul Moltsen: s. 29 pinde i vandet.

Gurli Mose Pedersen: s. 22, 31 samisk flag, 32.

Helle Rosenkvist: s. 6, 9 powerpoint om minedrift, 11, 14, 15, 19 udendørs, 23 nederste kåte med Plupp, 25 forsamlingsstenen og præstegården, 26 inde i kirken, 27 detalje fra messehagel og Piraks livstræ, 30 de to øverste billeder, 31 maleri, 34 det nederste billede, 35 øverst til venstre og nederst til højre, 36 på vej ned ad bakke, 37, 39 nederste med kig i salmebog, bagsiden.

Rejseform:

Fly og bus:

Fly fra Aalborg lufthavn til Luleå.

Bus (almindelig rutebus) fra Luleå til kirkebyen og videre til Jokkmokk.

På hjemrejsedagen med bus fra Jokkmokk til Luleå og derfra med fly hjem.

Indkvartering:

På hotel i dobbeltværelser 2 nætter i Luleå og 5 nætter i Jokkmokk.

Kondition:

Turen egner sig ikke for dårligt gående. Vi skal på gåben rundt i Luleå og Jokkmokk, og det er muligt, at der bliver en naturdag med en lidt længere tur.

Pris:

10.000,- kr. i dobbeltværelser og inkl. halvpension, uden drikkevarer.

Tilmelding:

Senest den 20. januar 2024

Til Helle Rosenkvist på email hros@km.dk eller telefon 21 19 94 76

Oplys venligst navn, sogn, telefonnummer og email.

Der er plads til 20 deltagere, der som udgangspunkt registreres efter "først-til-mølle-princippet". Dog vil der efter tilmeldingsfristens udløb evt. ske en justering for at alle provstier så vidt muligt er repræsenteret. Tilmeldte vil få besked umiddelbart efter fristens udløb.

Betaling:

Et depositum på 2500,- skal betales den 1. februar

Restbeløbet på 7500,- skal forventes at betales ca. 1. maj

Forsikring:

Deltagerne skal selv sørge for rejseforsikring.

Rejseledere:

Edith Vaihøj, Gurli Mose Pedersen, Jørn Baandrup og Helle Rosen kvist fra Norden-Baltikum-udvalget under Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg Stift.

Nordsverige og samer

17.—24. Juni 2024

Studietur arrangeret af

Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg

Velkommen

til en hel uges studietur i det nordlige Sverige, hvor vi skal forsøge at blive klogere på, hvordan livet kan se ud for den samiske befolkning. Hvordan er det at være same i dag?

Mere nutid end historie

Vi tager nogle små kig ned i historien, men hovedformålet med turen er at få opdateret vores viden om samer. De fleste har nok billeder i hovedet af mennesker i farverige dragter - med telt og et renhold i baggrunden, men hvad ved vi om at være same i år 2023?

Identitet, sprog, kultur, unge

Hvordan er man same, når man bor i byen? Hvor kommer identiteten fra, og hvad er den knyttet sammen med? Hvad med sproget? Hvordan bevarer man sit samiske ståsted, hvis man er ung og er flyttet til et sted, hvor man ikke er blandt så mange andre med samme baggrund?

Paralleller til mindretal hos os?

Kan vi lære noget fra svenske samer om, hvordan vi som kirke

kan inddrage mennesker fra udlandet med andet sprog og anden kristendomsbaggrund i folkekirken?

Forsoning

Svenska Kyrkan har ikke altid behandlet den samiske befolkning godt. For godt 10 år siden satte man et stort forsoningsprojekt i gang. Det skal vi høre om, og vi får bl.a. mulighed for at mødes med biskoppen over Luleå Stift, Åsa Nyström. Hvordan er det gået siden, har man opnået noget, hvordan ser det ud nu?

Natur, skov og miljø

I forlængelse af forsoningsarbejdet skal vi også høre noget om, hvordan Luleå Stift arbejder med drift og jagtrettigheder i skovområder og naturligvis også, hvordan man så oplever den del med samiske briller.

Luleå og Jokkmokk

Vi begynder i Luleå, hvor domkirken og stiftet ligger. Udover at få mulighed for at mødes med repræsentanter fra den officielle kirkeledelse, skal vi også en tur i domkirken og se den samiske

tekstilkunstner, Britta Marakatt-Labbas fine messehagel og bispeskåbe, der begge er udført med rensdyrskind, ben og andre naturmaterialer.

Kirkeby på Unescos verdensarvsliste

Lidt uden for Luleå ligger Gammelstad og den gamle kirkeby, hvor man overnattede efter at have været rejst til kirke i højtidene. Det er en af de bedst bevarede kirkebyer i Sverige, og den er optaget på Unescos verdensarvsliste. Ved siden af ligger friluftsmuseet, Hägnan. Vi besøger begge steder, før vi vender blikket mod Jokkmokk.

Samisk befolkning

Jokkmokk kommune har en stor samisk befolkningsgruppe, og i den lokale kirke er der flertal af samer i menighedsrådet. Dem skal vi naturligvis mødes med.

Ajte Fjäll – og Samemuseum

Byen huser også det anerkendte fjæld- og samemuseum, Ajtte, der har Sveriges største samlede udstillinger og arkiver af samisk historie og kulturbeskrivelser.

Her har vi adgang under hele opholdet, så det er muligt at tage et ekstra kig selv, hvis man bliver nysgerrig under den fælles rundvisning.

Midsommer i Fjällträdgården

Fredeg aften deltager vi i byens hyggelige og traditionsrige midsommerarrangement i Fjällträdgården.

Hotel med by og sø

I Jokkmokk skal vi bo på Hotel Jokkmokk, der ligger centralt med kort gang til museet, byen og lige ned til søen Talvatis. Madsen er god og har inspiration fra arktisk skov, land og sø.

Ses vi?

Velkommen til en tur, der forhåbentlig både udvider vores forståelse og kendskab til en stor og vigtig kultur i vores nordiske lande, og som også gerne skulle blive en flot rejse i Nordsverige med Luleås skærgårdsmiljø og Jokkmokks skove og søer. Hertil lægger lokal mad, godt samvær og en oplevelse vi kan huske tilbage på med glæde.

Baggrund

Tilbage omkring 2012 besluttede Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg at arrangere en række besøg i de andre nordiske lande. Det blev til studie-ture til Norge (Oslo 2013), Sverige (Göteborg 2015), Færøerne (2016) og Finland (Turku og Helsinki 2019). Der var lidt ønsker om også at besøge Grønland, men det blev udskudt dels pga. corona, dels den høje udgift ved en sådan tur.

I 2023 opstod ønsket om at lære lidt om samisk levevis, og denne tur kom så i stand. Den var først planlagt til et besøg i Nordnorge, men økonomiske hensyn gjorde, at den blev ændret til Nordsverige.

Ønsket var at blive klogere. Ganske enkelt. Og lidt mere konkret, at blive klogere på samisk identitet, sprog og kultur. Forhåndskendskabet til samer og samisk dagligliv er for mange ikke så stort, og det kan være præget af både forenkede og forældede indtryk. Det vi ved om, hvordan samer levede for mange år siden, kan være langt fra nutidens forhold. Lidt forenklet udtrykt ønskede vi at få opdateret og korrigeret den begrænsede viden, der kan minde om en illustration fra en børnebog med en samisk familie siddende i kolt foran deres lavu, samlet om et lejrbrå og med rener gående i baggrunden. Der er både noget kultur og historie i sådan et billede, men hvordan ser livet ud i dag, hvis man som same bor i boligblok, ikke har rener og måske ikke taler samisk? Vi håbede at blive klogere på, hvor en samisk identitet kommer fra, hvad den er bundet op på, og hvordan den opleves og udleveres i forskellige sammenhænge.

Et andet ønske var at høre mere om den forso-ningsproces, som Svenska Kyrkan og den samiske befolkning har arbejdet med gennem en del år. Hvad består den af, har den været frugtbar, hvor langt er man kommet, og hvor mangler der mest?

Vi håbede, at et øget kendskab til dette kunne bi-drage til en refleksion over, hvordan vi i Folkekir-ken kan blive bedre til at inddrage mennesker fra minoritetsgrupper, f.eks. dem der har udenlandsk oprindelse, andet modersmål og måske andre kri-stendomsbaggrunde.

Den geografiske knappenål blev sat i Jokkmokk, fordi det er den kommune i Sverige, hvor den sami-ske befolkning procentvis er højest. Kommunen er forpligtet på at kunne betjene borgerne på samisk, og i Svenska Kyrkans lokale menighed er flertallet i menighedsrådet valgt ind fra en samisk liste. I Jok-kmokk ligger også landets største museum for sa-misk kultur og historie, og det ønskede vi at besø-ge. Luleå er hovedbyen i stiftet med domkirke og meget af den officielle stiftsledelse samlet der. Med en kombination af besøg de to steder håbede vi at kunne få en teoretisk og overordnet baggrund i Luleå og møde en udformning i praksis i Jok-kmokk. Som det kan læses af opsamlingen, lykke-des det ikke helt.

Naturen og adgang og rettigheder til den har altid spillet en stor rolle for samer. Derfor ville vi dels gerne høre både fra stiftet og fra samer, hvordan deres opfattelse af hhv. skovdrift og renhold bliver varetaget, dels ville vi gerne indlægge en naturop-levelse, der kunne gennemføres uden at være alt for fysisk krævende.

I lighed med andre aktiviteter arrangeret af Det mellemkirkelige Stiftsudvalg ville udvalget gerne have deltagere fra hele stiftet, så så mange provsti-er som muligt blev repræsenteret.

Alle referater er udtryk for den enkelte deltagers indtryk og fortolkning.

Deltagere:

Herdis Damgaard Andersen, Hurup

Anne Marie Arre, Sønder Tranders

Tove Kallehave Brogaard, Bangsbostrand

Irma Christensen, Vokslev

Birgit Hjortlund, Mårup

Grethe Bork Kristoffersen, Hirtshals

Lea Hoff Ringgård Lauridsen, Vejby, Sejlstrup, Jelstrup, Harritslev og Rakkeby

Kirsten Stoklund Larsen, Århus

Poul Moltsen, Hirtshals

Gurli Mose Pedersen, Torslev - Ø. Svenstrup

Line Skovgaard Pedersen, Hurup

Helle Rosenkvist, Lindholm

Arne Silkjær, Frøslev og Sydvestmors

Birthe Elvine Silkjær, Frøslev og Sydvestmors

Edith Kristine Vaihøj, Tårs

Peter Venø, Sønder Tranders

Den samiske messehagel i Luleå Domkirke

Domkirkekaplan Thomas Lång

Referent: Birthe Silkjær

Tomas Lång, domkirkekaplan, modtog os i Luleå Domkirke for bl.a. at fortælle os om den smukke messehagel, designet af en svensk samisk tekstilkunstner, maler og grafiker, Britta Marakatt-Lappa født i 1951.

Der er stor interesse for Britta Marakatt-Lappas tekstilkunstarbejde, og hun er mere efterspurgt end nogensinde. Hun har udstillinger, holder forelæsninger og hendes liturgiske tekstiler taler tydeligt om Guds nærvær.

Den 6. februar 2022, den samiske nationaldag, blev der i Luleå Domkirke overleveret fire tekstilkunstværker bl.a. den nye messehagel.

Biskop Åsa Nystrøm udtaler fra denne dag: "Der er så megen glæde og højtid ved, at Luleå Domkirke nu tydeligere kan synliggøre det samiske gennem tekstiler, der er så centrale i gudstjenesten".

Messehaglen:

Britta Marakatt-Lappa arbejder i naturlige materialer som uld, linned, silke og ren-skind.

Cirkelformen er repræsenteret på alle værkerne: Livet går rundt i en cirkel; vi fødes, vi vokser op, og gradvist går vi bort. Cirklen er evigheden uden begyndelse og ende. Vi efterlader spor efter os i form af vor dna til vore efterkommere.

Den røde farve tilsammen med det gule symboliserer lyset, man kan se på himlen en tidlig morgen, men kan også repræsentere treenigheden.

De små hvide prikker er sneen, der dækker landskabet og symboliserer renheden.

På ryggen af messehaglen har Britta Marakatt-Lappa valgt at arbejde med en form, som skal symbolisere treenigheden, himmelvælvet og det altseende øje.

Stolaen:

Hjemmegarvet renskind med hvid ren-skind mellem sømmene.

Thomas Lång står med omslaget til "Fadervor", hvorpå "Bursaen" er broderet på hvid baggrund med guldtråd.

Fadervor i opslået tilstand broderet på den blå baggrund.

Bursaen er et guldtrådsbroderi på hvid baggrund. Korset skal symbolisere Himmels Konge. Den hvide krans er symbol på renhed. Den blå farve inde i Bursaen symboliserer evigheden og kosmos. Her er der broderet "Fadervor" på samisk, finsk og svensk.

Vi beundrede det smukke kunstværk og kunne glæde os med Tomas Lång over domkirkens enestående messehagel.

Introduktion til forsoningsprocessen

Stiftsteolog Maria Klasson Sundin
Referent: Tove Kallehave Brogaard

Luleå Stift

Svenska Kyrkan har 5,5 mill. Medlemmer svarende til 52% af befolkningen. Medlemstallet er faldende, da de fødte ikke døbes så ofte som tidligere. I Luleå Stift er medlemsprocenten højere (63,5%) ligesom procenten for konfirmation, dåb, vielser og begravelser også ligger højere end landsgennemsnittet. Dåbsprocenten i Luleå Stift ligger på 40.

Af landets 13 stifter er Luleå både det yngste, etableret i 1904, og det største målt i areal. Men det er et tyndtbefolket område, oprindeligt hjemsted for en primært samisk befolkning. For at sikre sig loyale medborgere i forhold til nabolandene, iværksattes et "svensknings-projekt". Man byggede kirker og lod svenske nybyggere bosætte sig i området.

Sapmi

Det samiske folk hører hjemme i et stort område, der strækker sig over grænser i det nordlige Norge, Sverige, Finland og et område af Kolahalvøen, Rusland. SKKB er et samarbejdsområde for kristne kirker i Barentsområdet bestående af 4 lutherske og 1 ortodoks kirkesamfund i Norden samt 1 luthersk og 3 ortodokse kirkesamfund i Rusland, som gjorde det muligt for samerne at komme til fælles samiske kirkedage på tværs af grænser hvert 3. år. Putins

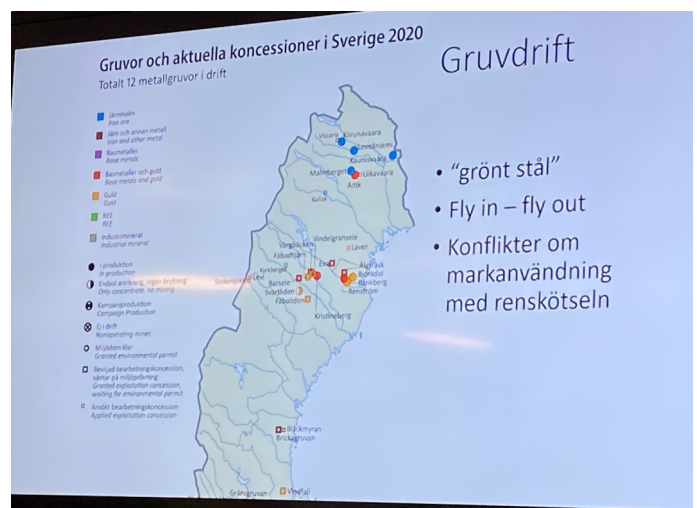
krig har desværre indtil videre afskåret de russiske samer fra deltagelse, men det er et stort håb, at det kan genoptages, når der bliver fred igen. For det samiske landområde gælder, at det er et stort vækstområde med løvskov og fjeld.

Skovbrug

Skovbrug er vigtig for Sverige og Svenska Kyrkan, men der er en interessekonflikt med den samiske levevis. Ved kontinuitetsbrug, hvor naturen så at sige opretholder sig selv ved langsom vækst og naturlig nedbrydelse, er der gode muligheder for renhold. Hvis man skal bruge skoven for at få størst muligt økonomisk afkast, skal man bruge træer med kraftigere vækst til fældning. Herved får man gode, naturvenlige byggematerialer, men man forstyrrer renernes levevis. Og fældes der ikke tilstrækkeligt med træ, er man nødsaget til at bygge i f.eks. beton, der ikke er nær så miljøvenligt. Efter at Svenska Kyrkan er blevet adskilt fra staten, er man ligeledes mere afhængig af indkomsten fra skovbruget, som finansierer en stor del af præsternes løn. Der er med andre ord ingen lette løsninger.

Minebrug

Fjeldet rummer vigtige mineraler, som kan udvindes ved minebrug. Bl.a. er der planer om minebrug i Kallak ved Jokkmokk. Men de planer kommer til at påvirke samernes renflytningsveje voldsomt, og biskoppen over Luleå Stift, Åsa Nyström, har indsendt en protestskrivelse mod det. Minerne findes ofte i samernes områder.

I 60'erne og 70'erne blev vandkraften udbygget meget, og der findes i dag meget få elve uden vandkraft. Men hver gang der er blevet bygget en dæmning, har man samtidig oversvømmet et område med samiske bopladser og samisk jord, og mange samer er derfor blevet tvangsforflyttet.

Hver elvområde har sit sprog og sin kultur, og derfor har det ikke altid været så ligetil at blive flyttet. Et renhold bevæger sig mellem fjeld og kyst, mellem vårland og vinterland og afspejles i landkortets nord-sydgående afgrænsninger.

Sproget

Der findes flere samiske sprog, som ikke alle har lige let ved at forstå hinanden. Umesamisk var det tidligste skriftsprog, men er i dag meget lille. Nordsamisk er det største sprog. I hele svenskningsperioden er det samiske sprog blevet undertrykt og derfor har mange samiske forældre valgt at tale svensk med deres børn for at skåne dem fra de svære oplevelser, de selv er blevet udsat for. Derfor taler mange samer ikke længere deres eget sprog. I dag er der dog en stærk bevægelse tilbage mod det samiske sprog. Det har været svært for generationerne at tale sammen og derfor vil mange unge gerne lære deres eget sprog at kende igen. Udover de samiske sprog findes tornedalsfinsk – meänkieli. Og eftersom vi befinder os i et stort handelsområde mod både syd og øst har man i mange tilfælde behersket hele fem sprog.

Kirkesteder

På grund af de meget store afstande har der for mange været endog meget langt til kirke. Men i kirke skulle man – der var kirkepligt til søndagens gudstjenester. Jo større afstand man havde til kirken, des færre gange om året var man forpligtet til at deltage. Derved er særlige kirkeuger opstået, hvor man samledes til gudstjeneste. Hvor børnene blev døbt og de unge blev gift. Samtidig udnyttede man fællesskabet til at handle ved store markeder på disse særlige kirkepladser, hvor hver familie havde deres egne hytter til overnatning. Sognene cen-

treredes mod syd, hvor lapmarken lå mod nord.

De søndage, hvor man ikke kunne komme til kirke, samledes man til gudstjenester eller andagter i hjemmene, hvor man læste fra forskellige postiller. Der er gået store vækkelser over området og heraf er der opstået lokale bedehuse, hvor man blev vant til selv at udlægge ordet.

Forsoningsprocessen

Baggrund:

1990

Ved Det lutherske Verdensforbunds møde i Curitiba blev vigtigheden af at verdens kirker rettede deres opmærksomhed på landenes urbefolkninger betonet. Dette førte til en selvrefleksion i en den Svenske Kirke i forhold til det samiske folk.

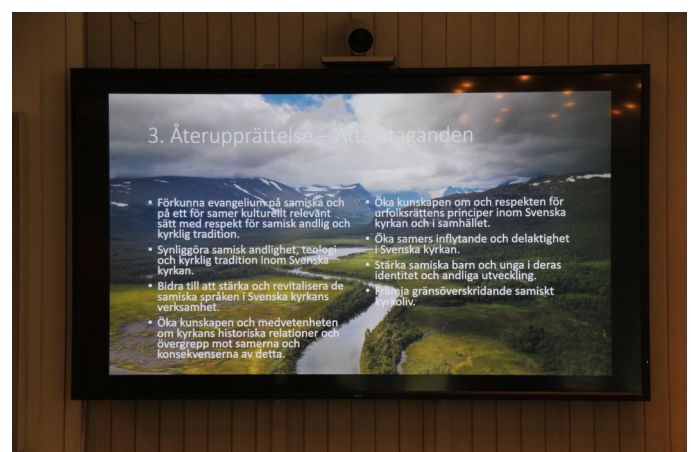
1993

Her udkom rapporten: Fra Curitiba til Jokkmokk, som førte til en beslutning om at oversætte gudstjenestebøgerne til samisk.

1996 Oprettelsen af Samisk Råd, som skal definere de samiske udfordringer og sørger for at kommunikationen med den Svenske Kirke pågår.

2002 Repatriering af "kvarlevor".

Som en følge af en voldsom interesse for racebiologi er et stort antal samiske skeletter blevet inddraget til forskningsformål og blevet opbevaret på museer og universiteter. Det samiske folk ønskede at disse skeletter, som jo var deres slægtninges jordiske rester, skulle begraves på deres egne kirkegårde. I begyndelsen var museerne meget negative

overfor tanken, men efterhånden ændrede man synet sådan at det, der tidligere udelukkende var forskningsmateriale, blev anerkendt som menneskelegemer, der skulle stedes ordentlig til hvile.

2006 Udkom en større udredning som førte til en beslutning om at foretage en høring. Det er vigtigt at høre vidnesbyrdene fra dem, som er blevet krænket.

Forsoningsmodellen

Forsoningsmodellen er inspireret fra Sydafrika og indeholder følgende elementer:

1. Bekendelse - *Hvad er det, som er sket*
2. Anger - *Erkendelsen af skyld*
3. Genoprettelse
4. Etablering af nye strukturer
5. Tilgivelse

Dette er en ganske lang proces

1. Bekendelse

I 2011 afholdtes en dialogkonference, Ságastallamat, med det formål at dele erfaringer om de overgreb, der er blevet begået. I 2016 blev udgivet en bog, Vitboken, som er den videnskabelig antologi, som er blevet til i et samarbejde mellem Umeå universitet, Svenska Kyrkan og det samiske samfund. Den har som formål at redegøre for de krænkelser og uretmæssigheder som den svenske kirke har påført samerne samt gøre rede for den skyld og det ansvar som kirken har overfor samerne i kolonialistisk henseende.

Samtidig udkom erindringsbogen om Nomadeskolerne: *"När jag var åtta år lämnade jag mitt hem och jag har ännu inte kommit tillbaka"*.

Man skelnede mellem de bofaste samer og "de rigtige samer", som var de renførende samer. De sidste skulle fastholdes som samer på den måde, at de skulle have en enklere uddannelse, hvor de ikke måtte få smag på at videreuddanne sig. Børnene blev, når de kom i skolealderen, taget bort fra deres hjem og anbragt på Nomadeskoler, hvor de ikke måtte tale svensk. Og det er børn fra disse skoler, som beskriver, hvordan det var for dem og hvilke følger, det har fået for dem at have gået på disse skoler.

Vitboken blev basen for bekendelsesarbejdet.

Er den mark/det land, vi har, vores? Har vi erhvervet det på retmæssig vis?

Det samiske sprog er blevet anerkendt og Bibelen, kirkehåndbogen og forskellige salmebøger er oversat til samisk af Bibelselskabet med støtte fra Svenska Kyrkan. Oversættelsen foregår til de tre samiske sprog: nordsamisk, lulesamisk og sydsamisk. Salmerne er vigtige i den samiske kultur, som har sin egen særlige måde at synge på. Nogle af salmerne er sammenfaldende med den svenske kirkes salmebog, mens andre er oprindelige, samiske salmer.

Joiken er opstået i den førkristne periode i det nordsamiske område, og blev af kirken opfattet som hedenskab, der skulle forbydes. I det sydsamiske område blev den forholdsvis let optaget i gudstjenesten. Inden den 2. store gudstjeneste i forsoningsprocessen var der stor diskussion om, hvorvidt joiken hørte hjemme i en kristen gudstjeneste. Men den kom med og det blev meget værdsat. Mest afvisende er det nordsamiske område, hvor den meget konservative læstadianske bevægelse står stærkt. Men konklusionen var, at man kan godt joike en historie om Gud. Læstadianismen opstod nordpå og var i begyndelsen mere åben, men stivnede dog ret hurtigt og blev meget streng. Generelt har man lettere kunnet arbejde med at inte-

grere samisk religiøs praksis i gudstjenesten i syd. Det samiske sprog begyndte først at blive et skriftsprog i 16-1700tallet, hvor der opstod behov for at kunne lave kontrakter i forbindelse med handel. Det ofte ikke-samer, som gjorde det, og der er senere blevet arbejdet meget med at gøre det mere rigtig i forhold til syntaks og ortografi.

Genbegravelse

Den første store genbegravelse foregik på Gammelpladsen i Lycksele i 2019, hvor 26 samer, som blev opgravet i 1950'erne blev begravet under deltagelse af både religiøse og politiske repræsentanter. Efterfølgende har der været flere andre begravelser. I Vitboken findes en beskrivelse af hvordan en arkæolog ændrede sit syn på skelletterne fra at være rent forskningsmateriale til at være rester af levede menneskeliv.

Genbegravelsen foregår i birkeæsker i fællesgrav.

2. Anger

Undskyldningen faldt i 2021. Da var man kommet så langt, at begge parter var klar til det. Der blev holdt en højmesse ved kirkemødet, hvor man sad i en cirkel – kåtens form. Der blev fremført fem vidnesbyrd som handlede om:

- Dæmonisering af kulturelle udtryk (f.eks. trommer)
- Undertrykkelsen af sproget og identiteten
- Nomadeskolerne
- Kategoriseringen af samers levevis, som skabte en kløft mellem samerne indbyrdes
- Delagtighed i racebiologi

3. Genoprettelsen

Fremadrettet prioriteredes det at styrke følgende områder:

- Samisk forkyndelse *ud fra det lutherske princip om at man skal høre Guds ord på sit eget sprog*
- Synliggørelse af samisk åndelighed. *Det handler bl.a. om at høre Guds stemme og mærke Guds kraft i skabelsen og som følge deraf*

værne om og ikke at skade naturen, som også gerne skulle kunne være et godt sted for dine børn at være.

- Bidrage til at styrke samisk sprog. *Fordi det samiske sprog har været undertrykt og ilde-set, har mange samer mistet det. Men der findes nu en bevægelse, hvor de unge gerne vil tage deres samiske sprog tilbage.*
- Øge viden om overgrebene. *Historien om, hvad der er sket med det samiske folk er/har været ukendt for mange. Det er blevet fortiet i skolen og for mange samer har det været for smertefuldt at tale med andre om.*
- Øge samers indflydelse i kirkeråd
- Styrke samiske børn og unge i deres åndelige udvikling. *Der afholdes nu hvert år en stor samisk konfirmandlejr, som er meget populær og givende for den samiske identitet.*
- Styrke samisk kirkeliv over grænser. *Der afholdes fælles samiske kirkedage hvert 4. år.*

Handlingsplan

For at nå de mål, som er skitseret ovenfor, har man i 2022-2026 valgt at fokusere på:

- Styrke samisk delagtighed og indflydelse i den svenske kirke
- Fremme samisk kirkeliv
- Styrke børn og unge
- Løfte spørgsmål om den svenske kirkes forvaltning af jorder og skovbrug
- Øge kundskab og viden om urfolksrettigheder.

Møde med Biskop Åsa

Referent: Arne Silkjær

Besøg af biskop Åsa Nyström, der fortæller om forsoningsprocessen og arbejdet.

Samisk folk er et urfolk, men kalder sig alligevel for et ulige folk, da de har forskelligt sprog og kultur. De er med i forsoningskommisionen arbejde.

Kirken har også et ansvar for overgrebene, da det var dem der havde de samiske børn gennem de syv år hvor de gik i skolen. Her skulle de lære svensk sprog, lov og kultur. Mange børn opfattede ikke sommeren som god, da de gik i skolen, hvor de lærte at sætte spørgsmål til egen identitet og kultur. Dette skabte konflikter mellem familien og børnene, når de kom hjem igen.

Samerne betragtedes i denne periode som et underliggende folk og derfor har kirken gennem mange år, lavet indsamlinger til de fattige samerbørn. Der er kommet meget forsoningsarbejde i gang, hvor man prøver at nå de unge og deres kultur. Der er konfirmationslejre, som foregår om sommeren. For kirken har et stort arbejde i at nå disse unge med evangeliet og den gode hensigt. Mange af forældrene kan også have svært ved at følge med i alt det, der foregår i området omkring dem.

Den første biskop over samerne, mente at de skulle beholde deres egen kultur og bevare deres sprog. Men det har været svært at overbevise dem om i forsoningsprocessen, hvor der hele tiden er udfordringer mellem tillid og mistillid. Derfor er det vigtigt at vælge det rette perspektiv.

Nogle grupper kan have det dobbelt anstrengt med både kirken og sproget, da de forskellige grupperinger i samerfolket også har forskellige sprog og kultur. Det er stor forskel på, om de kommer fra syd eller nord i samerlandet.

Kan kirken gå på tværs af landegrænserne?

Dette er svært, da man ikke kan nå alle på samme

måde. Man vil gerne give dem samme rettigheder, men må bruge forskellige metoder til det, da samerne ikke er et samlet folk, men flere stammer med forskellig kultur og sprog.

Der er mange Samer, der stadig har det svært, for op gennem 40'erne og helt op til 70'erne skulle de føle sig skamfulde ved deres oprindelse.

Er der også samisk modstand mod forsoningsprocessen?

Det vil der altid være, da nogle kan have andre opfattelser af tingene, her er delte meninger samerne indbyrdes. Nogle lever stadig i fortiden og kan ikke se en fremtid.

Forsoningen ses bl.a. ved gudstjenester, hvor der læses tekster på både samisk og svensk, og man kan inddrage joik, som er en af de ældste sangskatte, der kendes. Joik, har altid en beretning som skal viderebringes. Den kan også betragtes som kirkeklokker, der kalder "kom til mig".

Her i 2024 findes der stadig kun to samiske præster i Sverige, så der er noget at arbejde med.

Man må acceptere sin fortid, for at forsone sig med den og de overgrebshandlinger, der er foregået, for at finde en fælles fremtid.

Det er en meget svær proces, som også skal være med til at rette op på fordelingen af resurserne. Historien er, at samerne var et stort og rigt folk med bindeled til store dele af verden via deres handel, indtil forskellige herskere kæmpede om rettighederne til landet og resurserne.

Hvordan kan vi hjælpe?

Her svares med et samisk ordsprog:

"Tænk på, hvad ser du hjemme hos dig!

Så gør noget ved det du kan gøre noget ved!

Du skal bestemme dig for at du kan, så kan du det du har bestemt dig for."

Samisk kirkeliv

Pastor emerita Birgitta Simma

Referent Herdis Damgaard Andersen

Bogen "Samiskt kyrkoliv" af Birgitta Simma.

Fra omtalen: Bogen giver grundlæggende viden om samisk historie, kultur, spiritualitet og traditioner. Ved at forstå samisk kirkeliv kan menighederne bedre imødekomme behovet for åndelige rum, hvor samerne kan bære deres identitet og kultur med sig og bidrage med deres viden og erfaring på lige vilkår. Bogen har modtaget positive anmeldelser og betragtes som et værdifuldt bidrag, der beriger forståelsen af samisk kirkeliv og samernes rettigheder.

Samisk kirkeliv er det åndelige rum inden for rammerne af den kirke, man tilhører, hvor samerne selv får lov til at være med til at definere indholdet. Det betyder for eksempel gudstjenester på samiske sprog, hvor prædikener, liturgi, salmer og bønner også udtrykkes på samisk.

Tirsdag kl. 13 mødte vi Birgitta Simma, der fortalte om samerne og deres religion

Oprindelig havde samerne en naturreligion. De var meget afhængige af naturen, så dette var deres religion præget af. De dyrkede bl.a. solen og ånderne i underverdenen.

I midten af 1800-tallet sker der en vækkelse, og derfor søger samerne kirken.

Renerne fulgte vinden, så samerne blev kaldt "Det vandrende folk". Birgitta Simma viste et billede af en flot udført bispestav, der symboliserede samernes liv og kirken.

Samerne er ikke en homogen gruppe, de har forskellige sprog, så derfor arbejder kirken for, at den skal være flersproglig for at imødekomme de forskellige samere.

Birgitta Simma fortalte om, at der var en mørk historie omkring samerne. Fra omkring 1950 skulle børnene gå i svensk skole. Ved for lange afstande skulle børnene på kostskole. På skolen skulle der tales svensk.

Samerne oplevede slavearbejde, tvangsforflytninger, tvangssterilisering, usynliggørelse, diskriminering, lap skulle være lap-politik og racebiologi.

I dag antager man der er:

70.000 – 100.000 samer.

25.000 i Sverige

40.000 i Norge

6.000 i Finland

2.000 i Rusland

Måske er der flere. Forskere siger i Sverige, at der findes 45.000 – 50.000 i Sverige.

Det er svært at vide, hvor det samiske sprog kommer fra.

Birgitta Simma sagde, at man i kirken kunne mødes ved at tale om:

- At lytte til naturens røst
- At lytte til Guds røst i skabelsen
- Gud er nærværende med sin kraft i skabelsen
- Respekten for naturen, den skal ikke skades
- Kommende generationer behøver også at leve af samme natur, som vi lever af.

I Luleå domkirke er der kommet samiske tekstiler. Der skal også være noget fra den samiske kultur. Der havde været arrangeret en kulturuge om Maria med samiske tekstiler. I samiske grave er der fundet Mariasmykker.

Vigtige familiebegivenheder i den samiske kultur:

- Døb
- Konfirmation
- Vielse
- Begravelse.

Der bliver inviteret mange til disse begivenheder. Der kunne være 200 – 300 med. Man er festklædt i den samiske dragt: Kolten, hvor man bruger de sa-

miske farver: Rød, blå, gul, grøn.

Ved konfirmationen samles konfirmanderne på lejre, hvor de møder mange andre samiske konfirmander. Disse lejre var på det tidspunkt, hvor vi var i Jokkmokk.

Birgitta Simma har ydet et stort og flot arbejde i forbindelse med denne forsoningsproces. Det var spændende at møde hende.

Introduktion til Luleå Stifts skovdrift

Oplæg ved stiftsjägmästare Anders Landström
(arbejder med Prästlönetillgångarna i Luleå stift)
Referent: Line Skovgaard Pedersen

Luleå stift har en omfattende skovdrift, som spiller en vigtig rolle i både den økonomiske og miljømæssige kontekst i regionen. Skovdriften i stiftet er organiseret under Svenska Kyrkan, som ejer og forvalter betydelige skovområder gennem stiftsorganisationen.

Historisk baggrund

- Luleå stift har i århundreder forvaltet store arealer skov som en del af kirkens ejendomsbesiddelser. Skovene har traditionelt været en vigtig indtægtskilde for stiftet og har bidraget til finansiering af kirkens aktiviteter, sociale initiativer og vedligeholdelse af kirker.
- Området, som strækker sig over det nordlige Sverige, er rigt på naturlige ressourcer, især nåletræer som gran og fyr.

Formål med skovdrift

Skovdriften i Luleå stift har flere formål:

- **Økonomisk:** Salg af træprodukter, som anvendes i byggeindustrien, papirproduktion og eksport.
- **Miljømæssigt:** Fremme af bæredygtig skovforvaltning med fokus på biodiversitet og klimatilpasning.
- **Socialt og kulturelt:** Bevarelse af skovområder med historisk eller religiøs betydning.

Bæredygtighed og certificering

- Skovdriften er certificeret i henhold til FSC (Forest Stewardship Council) og / eller PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification), hvilket sikrer, at skovbruget lever op til høje miljømæssige og sociale standarder.

- Der lægges vægt på genplantning og skovfornyelse, således at ressourcerne forbliver intakte for fremtidige generationer.

Forvaltningsstrategier

- Skovområderne opdeles i produktionsskov og beskyttede skovarealer. Produktionsskovene anvendes til tømmer og biomasse, mens beskyttede områder værnes om for at sikre biodiversitet.
- Naturlige metoder som selektiv fældning og fremme af blandingsskove anvendes for at styrke økosystemerne.

Betydning for lokalsamfundet

- Skovdriften skaber lokale arbejdspladser og bidrager til den økonomiske vækst i regionen.
- Der samarbejdes med lokale entreprenører og skovarbejdere, hvilket styrker den regionale økonomi.

Udfordringer

- Klimaforandringer: Ændringer i temperatur og nedbørsmønstre kan påvirke skovenes sundhed og vækst.
- Konflikt mellem økonomisk udnyttelse og naturbeskyttelse, især i områder med høj biodiversitet eller kulturel betydning.

Den samiske befolkning har ofte kritiseret kommerciel skovdrift i bl.a. Luleå stift, da den i flere tilfælde har haft en negativ indvirkning på deres traditionelle levevis og rettigheder. Samerne er afhængige af naturen til rensdyrdrift, jagt, fiskeri og kulturelle praksisser.

Indgreb i rensdyrgræsning

- Skovdrift, især fladefældning og intensiv skovhugst, reducerer tilgængeligheden af lav, som er en vigtig fødekilde for rensdyr, især om vinteren.
- Områder, der tidligere blev brugt til rensdyrgræsning, bliver ofte utilgængelige, når sko-

vene omlægges til plantager eller opdeles i mindre parceller.

Kulturel og åndelig betydning

- Skovene i Luleå stift har ofte en åndelig og kulturel betydning for samerne. Når disse områder udnyttes til kommerciel skovdrift, kan det krænke hellige steder og ritualområder.
- Samiske kultursteder, såsom gravpladser og ceremoniområder, risikerer at blive ødelagt under skovdrift, hvis de ikke kortlægges og beskyttes.

Manglende inddragelse

- Mange samiske repræsentanter har udtrykt frustration over ikke at blive tilstrækkeligt konsulteret i forbindelse med beslutninger om skovdrift. Selvom Sverige har ratificeret FN's erklæring om oprindelige folks rettigheder (UNDRIP), herunder retten til at blive hørt i sager, der påvirker deres liv og leveområder, mener samerne ofte, at deres interesser ikke varetages tilstrækkeligt.

Miljømæssige bekymringer

- Den samiske befolkning har også peget på de miljømæssige konsekvenser af intensiv skovdrift, herunder tab af biodiversitet, jorderosion og forringelse af vandområder, som også påvirker deres levevilkår.
- Klimaforandringer, kombineret med skovdriftens påvirkning, kan forværre levevilkårene for både mennesker og rensdyr i området.

Nogle samiske grupper anerkender stiftets bestræbelser på at fremme bæredygtighed og beskytte visse skovområder, men de ønsker en mere systematisk inddragelse og respekt for deres rettigheder.

Fremtidige krav

Den samiske befolkning har følgende krav og ønsker til skovdriften i Luleå stift:

- **Inddragelse:** Samerne ønsker at blive hørt og få medindflydelse på beslutninger om skovforvaltning.
- **Beskyttelse af græsning og kultursteder:** Bedre kortlægning og juridisk beskyttelse af samiske leveområder og hellige steder.
- **Bæredygtig skovdrift:** Fokus på skovdrift, der i højere grad tager hensyn til økosystemer og biodiversitet.

Konklusion

Samerne ser generelt Luleå Stifts skovdrift som en udfordring for deres traditionelle livsstil og rettigheder, men der findes også muligheder for samarbejde og dialog. En mere inkluderende tilgang, hvor samiske perspektiver integreres i skovforvaltningen, kan være en vej frem mod at afbalancere økonomiske, miljømæssige og kulturelle interesser. Luleå stift gør et stort arbejde for at fortsætte sin skovdrift med øget fokus på klimaindsatser og bæredygtighed. Der planlægges investeringer i forskning og teknologi for at optimere skovforvaltningen og reducere miljøpåvirkningen.

Gammelstad kirkeby

Rundviser fra kirkebyen

Referent: Anette Vest

Luleå, der blev grundlagt i det 15. århundrede, lå oprindeligt længere inde i landet, men i 1700-tallet flyttedes byen tættere på vandet. Det skyldtes landhævning som gav skibene problemer med at lægge til ved den oprindelige placering. Tilbage blev Gammelstad kirkeby, der i dag er en unik landsby i verdensklasse.

Gammelstad kirkeby blev i 1996 optaget på UNESCOs verdensarvsliste.

Kirken

Byens kirke blev bygget i 1400-tallet som en sognekirke for Kalix, Råne og Lule elvdale, men også for at signalere svensk overherredømme i forhold til den voksende russiske interesse for området. Sognene var på den tid tyndt befolket, men var alligevel et rigt område på grund af handel med eftertragtede varer som laks og pelsværk. Bønderne i bygden havde derfor råd til at bygge den største kirke i området. Kirken er den største middelalderkirke i Region Norrland. Kirken ligger højt, og har også kunnet tjene som udkigspost over vandet mod øst.

Stenene, der er brugt til byggeriet, er i sig selv en seværdighed, da der er brugt over 40 forskellige

bjergarter. Der er ikke vinduer i nordsiden af kirken, fordi man troede på, at alt ondt kom fra den retning. Da der var kirkegård ved kirken, begravede man heller ikke mennesker på nordsiden af kirken. I kirken er der kalkmalerier og fint udskårne træarbejder på prædikestol og altertavle. Sidstnævnte er et af landets fineste. Det blev lavet i Antwerpen omkring 1520 og kostede 900 mark sølv. Et voldsomt stort beløb, som man siger, Lulebønderne betalte kontant.

Det hvidpudsede fritliggende klokketårn er bygget i 1851 og erstattede da en klokkestabel i træ.

Kirkebyen

Med reformationen fulgte der såkaldt kirkepligt. Hvor ofte, de enkelte familier skulle gå i kirke var gradueret efter, hvor langt man havde til kirken. Men de fleste havde langt, og mange rigtig langt. Det førte til, at man begyndte at opføre kirkehuse til overnatning i forbindelse med gudstjenesten, og langsomt voksede kirkebyen frem med sine små røde træhuse. Husene opførtes på privat initiativ, og de er stadig privatejede. Husene bruges også på samme måde som oprindeligt. Man må overnatte, men ikke bo i dem, og man må ikke udleje dem, hvilket måske også er svært at forestille sig i huse uden vand og toiletforhold. Der er dog ikke problemer med at finde ejere til husene, og mange af dem går i arv i familierne.

Kirkebyen fungerede som sognebørnenes mødeplads. Man mødtes til højtider og gudstjenester.

Ting (rettergang og domsafgørelser) og sognemøder afholdtes, og beboerne i det vidtstrakte sogn traf gamle bekendte, dannede nye venskaber og markeder opstod.

Fra begyndelsen havde folk fra samme by deres huse ved siden af hinanden ved de forskellige indfaldsveje ind til byen. Da alle veje var kantede af huse, byggede man på områderne imellem, så de små smøger mellem husene opstod. Byen bestod også af stalde til de tilrejsendes heste.

I Sverige findes der stadig 71 kirkebyer, men Gammelstad kirkeby er med sine 404 huse den største og mest velbevarede.

Historie

Efter freden i Nöteborg i 1323 var Sverige og Rusland uenige om grænsedragningen i Nord. For at sikre sig området gav den svenske stat Lule elvdal til svenske stormænd fra Mellemsverige. Kirken

sendte præster ud og byggede enkle trækirker og i 1339 nævntes for første gang, at der blev holdt gudstjeneste i Luleå. Kirke, præster, skatteopkrævning og svensk lov blev elementerne i at indlemme Norrbotten i det svenske rige.

Friluftsmuseet Hägnan

Referent: Anne Marie Arre

Det lille hyggelige friluftsmuseum Hägnan ligger i forlængelse af Gammelstad kirkeby. På museet kan opleves, hvordan indbyggerne i dagligdagen levede ved Luleåen i Norrland. Museet, der ligger i udkan-
ten af Gammelstad kirkeby, har flere bygninger.

Bygningerne, som er flyttet til præstegårdens mark, tidligere kaldet Prästhägnan, er gårde fra 1700- og 1800-tallet med stuehuse, bagehuse og staldbygninger. Stuehusene ligger alle med fronten mod kirkebyen. Desuden ligger der langs vejen en landhandel fra 1930 med telefonboks.

Mellem bygningerne er markstykkerne indhegnede på svensk vis.

Der er levendegørelse i og omkring bygningerne. I Storgården, som er opført i 1880, hvor industrialiseringen satte ind, var en far og søn udklædt i dragter svarende til tiden. Bygningen med indbo viste, at gårdens ejere må have været pengestærke folk.

Til Storgården var der bagehus. Forår og efterår blev huset brugt til bagning af fladbrød. Om sommeren blev huset anvendt til udekøkken og overnatning.

Gården Peri-Hanscha er fra 1920.
Ejerne har været knapt så pengestærke som
Storgårdens ejere.

Der sås jævnt almueindbo og bemalede
vægge.

Landhandlen kan man opleve, hvorledes en
butik så ud i 1940-erne. Butikken var åben,
her var mulighed for indkøb af husgeråd,
bolsjer og lignende.

Det var et fint lille museum, som fortalte lidt
om livet på landet førhen.

Rundvisning på museet, Ájtte

Referent: Gurli Mose Pedersen

Denne morgen stod vi op til smukt solskin. Midnatssolen skinnede i øvrigt døgnet rundt, mens vi var i Nordsverige. Sommernætterne slutter aldrig, og himlen eksploderer i farver. Vi oplevede naturfænomenet midnatssol i Jokkmokk. Midnatssol kaldes også polardag, og det er en helt unik oplevelse at se, hvordan dagen både slutter og starter på én og samme tid. Til duften af nyudsprungne lilla syrener gik vi hen mod museet Ájtte.

Ájtte betyder egentlig 'forrådsbod', og museet skiller samisk kultur, dragter, eventyr og sange samt de svenske nybyggeres liv i Lapland.

Ájtte, svensk fjeld- og samemuseum

Museet er et fondsejet kultur- og naturhistorisk museum i Jokkmokk i Norrbottens Län i det nordligste Sverige. Ájtte er specialiseret i fjeldverdenens kultur og natur, og er hovedmuseum for den samiske kultur i Sverige. Det fungerer også som informationscentrum for fjeldturisme. Ájtte som begreb står for en slags forrådshytte på lulesamisk. Museet afspejler arkitektonisk opbygningen af de folde, man bruger til at skille renerne fra hinanden, en såkaldt "renskilningsfold".

Ájtte åbnede første gang juni 1989 og har cirka 25 ansatte. Det drives af en fond, som blev dannet 1983.

Blåbærrerne blomstrer smukt udenfor museet dene smukke junidag.

Inde på museet fik vi orientering om samerne i kystområdet, som traditionelt har haft faste bosteder med fokus på landbrug, fiskeri og jagt, og ikke mindst om samerne i bjergområderne, som vi koncentrerer os om på vores tur. De er kendt for rensdyrhold og en nomadisk livsstil, der følger årstidernes gang. Mange samer lever stadig af rensdyrhold i dag.

Jeg har læst mig til, at indtil ca. 1972 boede samerne i kåte. Kåte: (Lule samisk: goahte) er den traditionelle samiske bolig. Der findes både flytbare og permanente kåter, hvilket kommer af, at samerne ofte har levet som nomader, men også har haft permanente opholdssteder, som de vendte tilbage til år efter år. En kåte kan konstrueres på forskellige måder, men i den traditionelle udformning har den altid et ildsted i midten af kåten samt derover et åbent hul til røgen. Moderne permanente kåter kan i stedet være forsynet med brændeovn og skorsten.

Inde på museet Ájtte fik vi en rundvisning, som førte os gennem samernes historie. Vi "fløj" en tur i helikopter hen over landet. Vi så "nordlys". Alt var så levendegjort, som det overhovedet er muligt inde på et museum. Bl.a. samernes smukke farverige dragter betog os alle.

Først de seneste år har samisk kultur fået en genopblussen, efter at samerne i flere hundrede år har været udsat for undertrykkelse – bl.a. fra Danmark. For at forstå den sammenhæng er det nødvendigt at gå tilbage til 1751, hvor Danmark og Norge var en tvillingestat under ledelse af den danske enevælde i form af kong Frederik V.

Indtil ca. 1972 boede samerne fortrinsvis i kåte eller larvo. I dag bor de mere i "stuga", hytter, som er indrettet med gulv og forstue.

Et besøg på museet Ajtte er absolut anbefalelsesværdigt. Det er umuligt her at berette om alt det spændende, der var at se, opleve og læse om på museet. Vi gik derhen flere gange i løbet af ugen, når vi lige havde et par timer.

Det samiske sprog lever videre. De unge mennesker finder det spændende. I Jokkmokk tales lulesamisk. Udover "lulesamisk" findes også syd-, ume-, pite-, nordsamisk m.fl.

Når du besøger museet, får du meget viden om naturen og rendrift. Alt blev anvendt, bl.a. lavede man sytråd af senerne. I den samiske religion er alle ting besjælet. De beder til jagtgud, når der skal jages, vindgud, når de skulle flytte, og så fremdeles. Ved religiøse ceremonier mødte folk guderne og viste deres respekt gennem ofre. Ofre blev bragt af mange grunde: For rensdyrenes velstand, for jagt- og fiskerisucces, for at overvinde sygdomme og for en vellykket graviditet og fødsel. Den, der formidlede kontakt mellem mennesker og gudernes verden, var Nájđ. Da samerne skulle kristnes, var det først og fremmest mod ham og hans instrument, trommen, at kirken rettede sin forfølgelse. Ved lov blev samerne forbudt at eje trommer og praktisere deres tro.

Lidt fakta om kåter:

De flytbare teltkåter (larvo) har enten kegleform med teltstænger samlet i top eller to par buede teltstænger holdt på afstand af en tværstang. Teltdugen var tidligere af rensdyrskind, nu af lærred. De permanente kåter (gamme) har en indvendig trævæg dækket med en tørvemur yderst.

Det mest almindelige skøn er, at der er ca. 15.000 samer i Sverige. Heraf har en del andre jobs end rendrift.

Et lille bitte udpluk af en samisk salme:

"Eai ráhkisvuodas rájit leat, don Jesus leat dan cealkán. Min gillámusa,"

Kåte tæt ved Fjällträdgården. I døren står figuren Plupp fra Inga Borgs børnebøger.

Kyrkoherda Anders Stenman

Referent: Birgit Hjortlund

Møde den 20.06.2024 med tidligere "kyrkoherda" i Svenska Kyrkan i Jokkmokk, Anders Stenman.

Anders Stenman fortalte, at han studerede i Lund og har været præst siden 1997. Tidligere havde han været "kyrkoherda" ti år i Jokkmokk, og for to år siden vendte han tilbage til menigheden, men var netop fratrådt. Nu var han i færd med at flytte fra den flotte røde træpræstegård, som lå tæt på sognegården, hvor mødet fandt sted.

Anders Stenmans forældre var samer, men som så mange andre voksede han selv op uden at vide noget om sin samiske slægt. Først da han giftede sig med en samisk pige, blev han bevidst om sit eget ophav.

Anders Stenman gav os et indblik i samernes situation i dag. Desværre er fortællingen om samernes liv meget negativ, og især er de meget negative i minebyerne Gällivare og Kiruna, hvor mange samer slog sig ned for at leve af minedrift og opgav deres oprindelige levevis. Ser man film mv. om samerne i dag, er det kun negativt og viser samerne som en meget udsat befolkningsgruppe. Samernes historie kan følges 6.000 år tilbage i tiden, hvor skovsamerne levede af jagt og var nomader. Senere overlevede man ved at have få rener omkring 40 stk. og samtidig lidt landbrug og måske også nogle køer. Mange af samerne gik fra at leve af rensdyr til at ernære sig primært ved landbrug og blev derefter betegnet som nybyggere og boede permanent ét sted. Nogle samer blev betegnet som fiskesamer og levede fortrinsvis af at fange fisk især laks. Men de samer, som fortsatte med at være nomader og have mange rener, benævnte man fjeldsamer.

Samerne havde og har stadigvæk tre sprog, nemlig nordsamisk, som bl.a. også blev talt af præsterne,

lulesamisk og sydsamisk. Sproget er stadigvæk en vigtig del af samernes identitet, og de tre sprog er så forskellige, at man ikke umiddelbart kan forstå hverandre. Det er bemærkelsesværdigt, at hvert sprog foruden talesprog også består af et skriftsprog. Siden 1600-tallet blev alle kirkebøger skrevet på skovsamernes sprog dvs. nordsamisk. Præsterne anvendte også dette sprog.

Anders Stenman fortalte endvidere, at i 1970'erne regnede man med, at der var ca. 50.000 samer, men i dag er der relativt få, som lever af deres bestand af rener. Det er dog forbundet med stor status at have rener. I dag tager mange den samiske identitet som voksne, ligesom han selv har gjort.

I samernes religion spiller det åndelige en stor rolle, og ifølge traditionen havde man flere guder. I bjergene har man fundet flere offerpladser på de højeste steder. Da katolicismen forsvandt fra Sverige, fortsatte samerne med at dyrke Jomfru Maria, og man anvender stadigvæk mange smykker med et M. Samerne tager også hele kroppen med i de

res bevidsthed, dvs. at man tænker anderledes end de øvrige ikke-samere, og det er typisk for samerne, at man hjælper hinanden, dvs. at man er meget generøse og gæstfrie, bl.a. holder samerne konfirmation med mange indbudte gæster. Som et kuriosum nævnte Anders Stenman, at baskerne og samerne har samme dna.

I Jokkmokk fik man den første kirke omkring år 1600 og tidligere var der kun samiske præster. I dag er præsterne både med samisk og ikke-samiske afstamning. Under gudstjenesten synger man altid én samisk salme, og der bliver læst én tekst på samisk. I forbindelse med forsoningsprocessen sagde Anders Stenman, at kirken i Jokkmokk har nydt godt af, at den samiske kultur skal forstærkes. Man har fået penge til bl.a. at lave oversættelser til samisk sprog, samisk sprogundervisning til kirkens ansatte samt udvikling af korarbejdet. Desuden er der blevet indkøbt kirketekstiler, som er udført af samiske kunstnere.

Afslutningsvis viste Anders Stenman os fotos fra en af sine gudstjenesterejser til fjeldet, hvor man holder gudstjeneste udendørs, i et af de små kapeller eller i et sametelt. Ideen er, at man skal møde samerne, hvor de er. De viste fotos viste en tur med helikopter til et lille kapel, og foruden Anders Stenman var også biskop Åsa Nystrøm fra Luleå med. Helikopteren blev anvendt for at spare flere dages vandring til det lille kapel. Efter gudstjenesten blev der serveret kirkekafe, som er en traditionel bestanddel af en svensk gudstjeneste.

Han nævnte også, at i dag er der en stolthed over at være af samisk slægt. Desuden nævnte han, at i Jokkmokk består kirkerådet af en socialdemokratisk gruppe, som er sædvane i alle kirkeråd i Sverige, foruden den samiske gruppe, og samarbejdet er uden problemer. I dag er udfordringen miljøaktivister. Jokkmokk har i dag 4.700 indbyggere og der er en tilflytning af folk fra Tyskland, som engagerer sig i menigheden.

Vores besøg hos Anders Stenman sluttede med, at han bød os indenfor i den flotte rødmalede præstegård, som var bygget i 1753.

Jokkmokk Gamla Kyrka

Referent: Helle Rosenkvist

Jokkmokks menighed har to kirker - den gamle og den nye, og de er begge to i brug. Anders Stenman viste rundt og fortalte om alt fra kirketekstiler til menighedsliv, dvs. om både de konkrete ting og bygninger og om kirkens liv og vækst.

I dag bliver de fleste dåb holdt i Jokkmokks Gamle Kyrka. Af og til er der også begravelser derfra. Om vinteren holdes gudstjenesten oftere i den gamle end i den nye kirke. Den er mindre og nemmere at varme op. Om sommeren bruges den mest.

Den første kirke i Jokkmokk blev opført i 1606 og lå et andet sted. Baggrunden for opførelsen hang sammen med politiske interesser. Rusland var interesseret i området, og kongen besluttede, at der skulle bygges kirker, for hvis der var kirker, der var i brug, kunne man hævde, at området var svensk.

Andre byer fik kirker af samme årsag, bl.a. Jukkasjärvi og Kvikkjokk. En kirke på et sted betød også, at det var nemmere at opdrive skat, fordi det var med til at bygge landet op og samle folk, og skatten blev bl.a. opkrævet i forbindelse med afholdelsen af markeder.

Den første præst kom i forbindelse med afholdelsen af markederne - måske fem gange om året. Så benyttede man lejligheden til at få børnene døbt, og præsten underviste. Dengang var der kun samer i området, og præsten har formentlig haft en tolk med. Noget har mindet lidt om kirkebyerne: Man samledes, folk kom rejsende til, relationer blev opbygget, handelsmænd kom fra kysten, de solgte alkohol, og folk blev fulde. Der var ikke så mange begravelser her. Først begravede man tæt ved kåterne. Senere, da man begravede ved kirken, måtte man en del af året vente på fjeldet, til der var vintertransport til kirken.

I 1753 flyttede man kirken til nuværende sted. I 1972 brændte den.

Kirken har den traditionelle røde farve. Udsmykningen indenfor er holdt i de lulesamiske farver med blåt og lidt grønt. Lamperne og korset er lavet af træ, der overlevede branden. Indsamlingsstokken er udsmykket med et benstykke, der er lavet af en lokal, nu afdød, samisk kunstner, Lars Pirak, der også har lavet et kunstværk med titlen "livstræet". Dette hænger i sognegården. Benstykket på stokken har Maria på den ene side og et kors fra sydsam-

misk tradition på den anden. Men som Anders Stenman fortæller: I dag bruger de Sviss. En lysglobe er udformet som et livstræ. Døbefonten er udhugget i Kvikkjokk. Korset ved alteret er muligvis inspireret af Nathan Söderbloms bispekors. Ikonerne på væggen er en gave til en tidligere kyrkoherde, der havde kontakt til Rusland og har fået dem foræret derfra.

Kirkens messehagel har et kors midt for. Det er udført på samme måde, som man har dekoreret samiske tekstiler med ståltråd/sølvtråd indsyet. Præsten skal bære messehagel. Det er ikke valgfrit. "Den skjuler synd" forstået på den måde, at den "skjuler" personen, så det ikke er præsten, der som person er i centrum. Den sorte præstedragt, kaftan, blev anvendt indtil begyndelsen af 1900-tallet. I det nordlige Sverige har man ifølge Stenman ikke været så nøjeregnende med at bruge den. Den bruges til begravelser. Til andre gudstjenester bruges den hvide dragt, altid med stola over. Også lavkirkelige præster bruger den. Når Anders Stenman er til fjelds, bruger han præsteskjorte.

Han beskriver kirkepræget som noget, der måske kan beskrives som "evangelisk katolsk". Boden regnes som tredje sakramente - og kirkekaffen som fjerde. Han er selv glad for boden, fordi den giver en anledning til at fortælle sandheden.

Der bliver holdt samiske gudstjenester til jul, påske og allehelgen.

Midsommerarrangement i Fjällträdgården, den 21. juni

Referent: Grethe Bork Kristoffersen & Poul Moltsen

Midsommerarrangementet startede med et arrangement i Fjeldträdgården – ligger en kort vandretur fra Hotel Jokkmokk.

Her kunne man fremstille midsommerkranse af birkeløv og pynte dem med blomster. Der var flere af deltagerne, som benyttede sig af tilbuddet.

Desuden kunne man deltage på en slags tips-kupon-løb. Poster med spørgsmål var fordelt i området. På hver post var der et kort med udsagn med tilknytning til den samiske mytologi, som deltagerne så efter bedste evne skulle besvare.

F.eks: Efter gammel samisk tro var solen vigtig. Hvordan opfattede man solen?

Udsagn:

Som kvindelig

Som mandlig

Hverken kvindelig eller mandlig

Det rigtige svar var 1.

Eller: Dagen inden midsommer kunne man malke alle rensdyr for så kun at spise mælke mad på selve midsommerraften. Hvor meget mælk giver en ren – sådan omtrentligt?

Udsagn:

en kopfuld

1 liter

3 liter

Rigtige svar var 1 – en kopfuld

En tredje aktivitet gik ud på for 30 s.kr. at købe sig ejerskab af en træpind, som var flot bemalet og forsynet med et nummer. "Købet" blev nøje registreret med nr. og navn på ejermand. Alle pindene blev herefter samlet i kurve, og på et givet tidspunkt blev pindene samtidigt hældt ud i elven, som gennemløber Fjeldträdgården. Et kort race og formålet var naturligvis at finde vinderpinden, som først passerede vinderlinjen. Der var naturligvis præmie til ejeren af pinden.

Herefter fortrak selskabet til Hembygdsgården – et slags egnsmuseum. Her var der samisk underholdning, og majstangen blev pyntet flot med birkegrene og blomster. Majstangen blev hejst i fællesskab, og der blev spillet og sunget sanglege. Undervejs var der Fikaförsäljning – køb af kaffe og lagkage.

Alt i alt et rart og hyggeligt arrangement, som tiltrak mange mennesker – både lokale og turister.

Kunstner, Anders Sunna

Referent: Anette Vest

I Jokkmokk bor Anders Sunna, og han indvilligede i at mødes med os til en snak om hans kunstneriske virke.

Anders Sunna er en svensk, samisk kunstner kendt for at inkorporere et stærkt politisk synspunkt i sine kunstværker, som der står på Wikipedia. Han er født i 1985 i Jukkasjärvi nær Kiruna og voksede op i en renholderfamilie nær grænsen til Finland.

Hans politiske synspunkt afspejler de vilkår, han ser, at samerne, der holder rener, og i særdeleshed hans egen familie, har været budt af den svenske stat, landets lovgivning og embedsmandsværkets udøvelse. Han beskrev et økonomisk og socialt relateret overgreb fra myndighedernes side, og han berettede om kampen for at opnå retfærdighed. En kamp som han oplever, at de kæmper helt alene. Vi fik lov til at stille ret nærgående spørgsmål til den kamp og til hvordan, det er at leve med en sådan familiearv.

Han fortalte om, hvordan konflikten var opstået, og han svarende på spørgsmål om, hvordan hans liv og hans børns liv så ud i kølvandet på hændelser opstået for generationer siden.

Overordnet set går konflikten ud på at få pålagt en økonomisk byrde som renavler for at andre ikke-renavlere uden en renmærkningsret også skal kunne holde rener. Da Anders Sunnas familie ikke ville acceptere vilkårene og nok især den manglende økonomiske kompensation, fik de fratrækt deres rettigheder og blev forflyttet til en anden sameby. På trods af bøder og forskelsbehandling ved rettergange kæmper familien videre som rensdyravlere. De opstiller hegn til samling af deres rensdyr om aftenen og tager dem ned igen næste morgen for på den måde at undgå at komme i myndighedernes

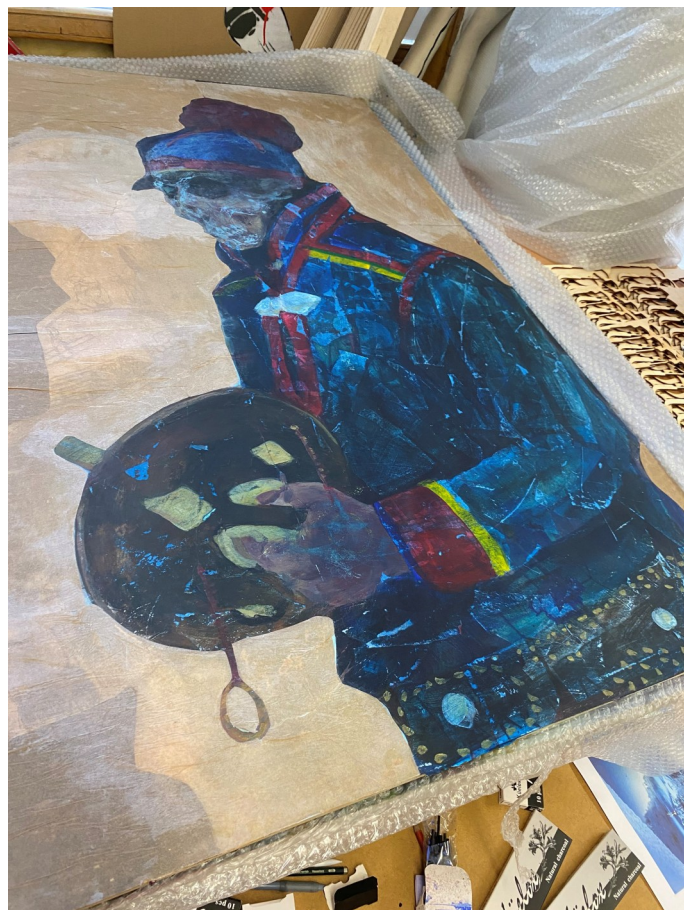

og andre samers søgelys.

Anders Sunna arbejder som kunstner i sit atelier i Jokkmokk, men han kører også på ugentlig basis de mange mil nordpå for at hjælpe til med rensdyrholdet i familien.

Hans kunst er anerkendt verden over, ligesom det også er almindeligt kendt, at han bruger sin kunst til at kanalisere sin vrede over sin families skæbne og det samiske folks livsvilkår ud.

På spørgsmål om hvordan han ser først EU og nu også Nato påvirke samernes og hans liv svarer han: Det bliver bare værre.

Det følgende er tilføjet senere ved samling af rapporten.

Besøget hos Sunna gav anledning til mange gode snakke blandt turens deltagere. Det var tydeligt, at Sunna oplevede, at hans familie var blevet meget urimeligt behandlet, men flere fik også indtryk af, at der var en stor uoverensstemmelse mellem hans familie og de øvrige samefamilier i den sameby, som familien oprindeligt havde hørt til. Hvis vi forstod Sunna rigtigt, havde de andre samer ikke samme opfattelse af forløbet som han, og vi overvejede og diskuterede, hvordan det kunne være. Det var ikke nemt for os at vurdere, i hvor høj grad hans familie var lidt alene om de synspunkter, han gav udtryk for og i så fald hvorfor.

Vi hæftede os også ved, at den strid, som Sunna var så optændt af, havde fundet sted før han blev født. Det gav anledning til mange snakke om at bære en familiearv videre, om identitet, om mulighed for

forsoning og om, hvordan den fortalte historie altid er afhængig af, hvem der fortæller den.

Udendørsgudstjeneste ved diakon, Gunnevi Strandh

Referent: Lea Hoff Ringgård Lauridsen

Lørdag den 22. juni deltog vi om formiddagen i en udendørs lægmandsgudstjeneste for at fejre mid-sommertid. Gudstjenesten fandt sted på en skråning med udsigt til søen i Jokkmokk. Her samledes 30-35 kirkegængere omkring bålet, og derudover deltog en lille gruppe unge, som var en del af sognets sommerkirke. Gudstjenesten blev ledet af diakon, Gunnevi Strandh.

Sommerkirken er blandt andet et forsøg på at give unge mennesker et medansvar for den svenske kirke. Man kan som ung søge et job i sommerkirken på lige fod med alle andre sommerjobs for unge. Man bliver ansat i to uger, hvor man så deltager i forskellige aktiviteter hver dag.

Tre af de i alt seks unge var gamle konfirmander. Antallet af ansøgere var faldet siden efter coronan. Det var også blevet lettere at få andre sommerjobs, så der var rift om de unge.

Aktiviteterne i sommerkirken er alsidige: Der er bl.a. arrangementer for børn og gamle. Der er mø-

der, sprogcaféer (disse har udviklet sig fra kun at rette sig mod ukrainske flygtninge, til at være åbne for alle, der taler et andet sprog end svensk), og så er det selvfølgelig også at være en del af lægmandsgudstjenesten, som vi denne dag deltog i. Her bød de i alt seks unge os alle velkommen, når vi ankom. De sørgede for at vi alle havde kaffe og kage efter gudstjenesten og de gik rundt og talte med alle, der havde deltaget, for at høre om vi havde det godt.

Gennemgang af lægmandsgudstjenesten:

Salme: *Morgon mellam fjällen* (to af de fire vers i salmen sang vi på lulesamisk).

Bøn: Handlede om, at vi alle er en del af dette smukke skaberværk.

Læsning: 1 Mos 1,1-13: Teksten blev læst af en pige fra sommerkirken.

Sang: De unge fra sommerkirken sang for os.

Evangelielæsning: Joh 1,1-5: Teksten blev først læst på nordsamisk af en af de unge og derefter blev den læst på svensk.

Prædiken: Prædikenen, der var enkel og god, blev holdt af Gunnevi. Prædikenen tog sin begyndelse i et vers fra Ordsprogenes Bog 6,6: *Gå til myren, dovenkrop, betragt dens færd og bliv vis*. Herefter talte Gunnevi om, at hvis en myrer nærmer sig os mennesker, så råber vi op og vil ikke have den nær. Men myren, skal man respektere, for den bærer tunge byrder – og når myrerne samarbejder, så kan de helt utroligt meget. Myren kan være et slags forbillede for os kristne: nemlig, at vi ikke skal give op. Vi skal fortsætte med at sprede det glade budskab. Vi skal bygge stort og jo mere vi arbejder sammen, jo større kan vi bygge.

Gunnevi sagde herefter, at temaet for dagens gudstjeneste og prædiken var skabelsen. Guds skaber i Det gamle Testamente gennem sit ord. I Johannesevangeliet hører vi, at ordet var der fra før altings begyndelse – det skabte og gav liv sammen med lyset. Ordet er Jesus. I lyset af Jesu liv, død og opstandelse træder Guds kærlighed frem – en kærlig-

hed der rækker fra den mindste myre til den største og til dig og mig. Inden vi mennesker blev til, tænkte Gud en god tanke, og det blev til os alle hver især. Prædikanten ønskede, at vi alle må leve i harmoni med Gud, medmennesket og skabelsen.

Salme: Det var en salme, som man skulle synge udenad.

Trosbekendelsen

Meddelelser

Salme: *I denna ljuva sommartid*

Bøn: Der blev sagt tak for ansvaret for den mindste til den største. For kærligheden til mennesker, og at Gud sendte sin søn. Der blev bedt for den urolige verden med krig, uretfærdighed og andet.

Der blev bedt for kommunen, gode livsvilkår og de unge. For nære og kære. Den, der sørger. Dem, der har vendt Gud ryggen.

Sang af de unge fra sommerkirken

Fadervor

Velsignelsen: Blev lyst af Gunnevi

Salme: *O store Gud, när jag den värld beskådar.*

Kaffe og snak

Mens gudstjenesten havde fundet sted, havde en frivillig varmet kaffe over bål. Og der blev efterfølgende talt og hygget mellem de deltagende.

Det blev muligt for os at tale med Gunnevi Strandh efter gudstjenesten. Hun fortalte bl.a. om sommerkirken og om hendes arbejde generelt, som mest omhandlede børn og unge: Hun ledede forskellige børneklubber og friluftaktiviteter, hvor børn lærte om naturen. Der blev holdt Åben Forskole, for de familier, hvor moren eller faren gik hjemme med børnene. Der var børnekor på samisk og svensk. Syv gange om året blev der afholdt familiegudstjenester. Hun arbejdede også med ældre og én gang om ugen var hun på plejehjemmet, hvor de sang, læste fra Biblen og fik kaffe sammen. Hun stod derudover for sociale medier og hjemmesiden.

Gunnevi blev spurgt, om hun selv var same. Det var hun ikke, og hun kunne heller ikke tale samisk. Hun havde dog et grundkursus i sproget generelt, så hun kunne synge og læse tekster, som er den del af alle gudstjenester i Luleå Stift, hvori Jokkmokk ligger.

I Jokkmokk er der mange, der er samer og som har en stærk samisk identitet. Derfor prøver kirken at inkludere alle, samer, som alle andre, så meget som de overhovedet kan. Der er også andre ansatte i kirken (ikke Gunnevi), som arbejder udelukkende med samer.

Snak med de unge fra sommerkirken efter gudstjenesten

Ingen referent. Snakken var planlagt som en uformel snak under kirkekaffen, hvor man gik rundt og snakkede lidt med den ene og lidt med den næste. Det følgende er sammenstykket derfra.

- Deltagere i sommerkirken er fra udskolingen eller gymnasiet. De kendte ikke alle sammen hinanden på forhånd. De har gået på forskellige skoler og er i gang med forskellige klasser.
- De er glade for sommerjobbet og synes, det er en hyggelig måde at tjene lidt penge på.
- To af deltagerne har samisk familie. Resten har ifølge dem selv blot lært at synge teksterne, men de forstår ikke ordene.
- Én har en nordsamisk mor, men de har ikke talt samisk i hendes familie, og hun kan ikke sproget. Hun har nu valgt det som valgfag i skolen, hvilket er muligt, hvis man har samisk baggrund. Andre kan ikke vælge det. De snakker ikke så meget om samisk baggrund derhjemme.
- En anden kan godt forstå samisk og er vant til at forstå sig selv med samisk ophav. Det har en naturlig plads i familien.

Vandretur

Referent: Gurli Mose Pedersen

En dag valgte vi at følge en vandretur gennem skoven opad til et højt punkt, hvorfra udsigten var formidabel.

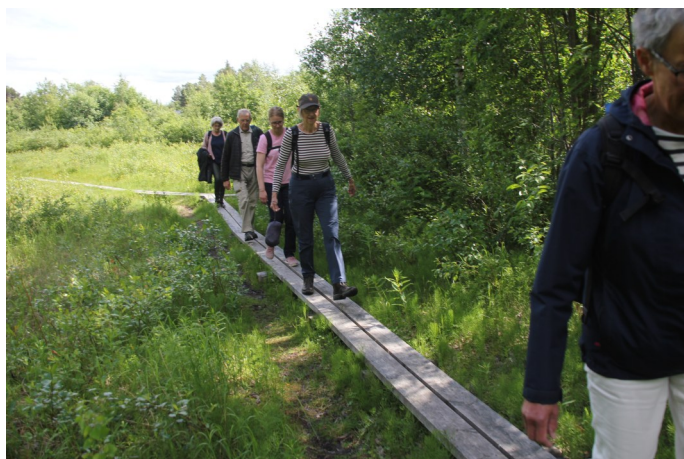
De fleste fra vores gruppe gik denne tur på ca. 10-12 km gennem den smukke skov, hvor der også lå mange større og mindre klippestykker. Vi måtte se godt efter, hvor vi gik, for der var mange løse sten på stien. Samtidig kunne vi gå og snakke lidt sammen, trods det, at vi egentlig ofte gik i "gåsegang", fordi stien var smal. Vandreturen var afmærket, så der var ingen risiko for, at vi forvild. Udsigten nød vi flere gange på turen op mod det høje punkt.

Undervejs fik vi gode ord med på vejen. Helle holdt oplæg, hvor der ved hvert stop blev læst fra en bog skrevet af en mand, der havde været præst for samerne. Han fortalte om oplevelser i fjeldet, om

gudstjenester og møde med den samiske befolkning. Der var også nogle bønner og udpluk af salmer. Det blev kombineret med oplæsning fra nogle af de "vidnedsbyrd", som samer havde givet i forbindelse med forsoningsarbejdet. Der var bl.a. temaer om tab af identitet og sprog, om racebiologi og om nomadeskolerne.

Alle vi deltagere vil nok betragte vandreturen som en både smuk og betagende oplevelse, men bestemt også som en mulighed for at tale om det, vi hver især har af udfordringer og gode oplevelser i det daglige kirkelige arbejde.

En af deltagerne gik samme tur omkring midnat og oplevede det, som vi alle burde have gjort, nemlig midnatssolen. Midnatssol er et naturfænomen, der optræder om sommeren syd for den sydlige polar-kreds og nord for den nordlige polarkreds, herunder Nordsverige. Nogen skrev: "Det er som om, dagen både starter og slutter på én gang, når midnatssolen svøber alting i sit rødgyldne lys". Og Knut

Hamsun (godt nok norsk forfatter) skrev så smukt:
"Det begynte å bli ingen nat, solen dukket så vidt
skiven ned i havet og kom så op igjen, rød fornyet,
som om den hadde været nede og drukket. Hvor
det kunde gå mig forunderlig om nætterne; ingen
menneske tror det ...".

Vi havde vand med på vores tur, som jo var midt på
dagen. Nogen havde været så forudseende at tage
kager med på turen. Vi gjorde ophold ved en stor
klippesten, hvor der var smuk udsigt over en sø.

Da vi nåede toppen, og dermed målet for vores
vandretur, nød vi endnu en smuk udsigt. Vi mener
naturligvis også, at vi deroppe så spor efter en
bjørn.

Turen nedad gik nok en anelse hurtigere end opad.
Vi har alle nydt turen, og vi trængte til en god kop
kaffe, da vi nåede vores hotel.

Højmesse i Jokkmokks Nya Kyrka

Referent: Edith Vaihøj

Jokkmokks nye kirke

er en kirke i Jokkmokk i Luleå Stift og er sognekirke for Jokkmokks menighed. Den er bygget i træ og opført i årene 1888-89.

Højmessen

Præst: I stedet for Boel Paulin, som først oplyst, blev det en vikar fra Gällivare, kyrkoherde Berit Kero Jakobsson. Indledningsvis fik vi udleveret en oversigt over højmessens forløb, hvor der er synliggjort hvornår menigheden beder med på bønner.

Salmer der blev sunget:

53 fra Luleåsamisk salmebog- Gieresvuodajnis

Fra den Svenska Psalmboken:

18 Allens Gud i himmelrik

24 Med tacksam röst och tacksam själ

199 v.2 Den blomstertid nu kommer

543 I dag, O Herre Jesus kär

Indledningsord af præsten fra den svenske kirkehåndbog om "skabelsen".

Læsning af lægperson fra koret over nogle vers fra Gl. Testamente og Apost. G. 19,4.

Koret synger.

Tekstlæsning fra Lukas kap. 1.

I prædikenen berøres midsommer og fejring af Johannes Døberen 6 mdr. før jul. Dagens tema er omvendelse, og der omtales at Johannes D. er den største profet i NT. Han bereder Herrens komme. "Vær ikke bange". "Behøves profeternes røster i dag?" stilles spørgsmålet. "Vi har en opgave som kirke og menighed" – "Er bange for at være politiske". "Vi må berede os i tillid til Gud" slutter prædikenen.

Trosbekendelsen lyder. Herefter synger koret.

Kollekt til fordel for ungdomsarbejdet i Luleå Stift.

Nadver, hvorefter der synges salme 203 v.3 "En vanlig gröskars rika dräkt".

Bøn og velsignelsen. Koret afslutter gudstjenesten.

Jokkmokks menighed 2023

9 kirker: Gamla Kyrkan og Nya Kyrkan i Jokkmokk, Porjus, Álloluokta, Vuollerim, Murjek, Puottaure, Kvikkjokk og Kåbbdalis.

5 kirkepladser med kirkekåter i fjeldet: Staloluokta, Arasluokta, Alkavare, Vaisaluokta og Saltoluokta.

5 sognegårde: Jokkmokk, Vuollerim, Murjek, Porjus og Kvikkjokk.

8 kirkegårde: Jokkmokk (3), Kvikkjokk, Porjus, Murjek, Vuollerim og Puottaure.

Jokkmokks kommune er et samisk forvaltningsområde, og Jokkmokks menighedsvirksomhed har samisk som fortegn.

En målsætning i gudstjenestelivet er, at anvendelsen af det samiske skal indgå i gudstjenesterne. For nuværende fejres der samiske gudstjenester ved højtiderne, og der anvendes samisk ved kirkelige handlinger.

Samtale med kyrkoherde

Berit Kero Jakobsson

Referent: Annette Vincentsen

Gudstjeneste i Jokkmokks Nya Kyrka den 23. juni 2024. Sank Johans dag.

Efter kaffen satte vi os i den øverste del af kirken og præsten, kyrkoherde Berit Kero Jakobsson, fortalte lidt om sig selv og kirkelivet: Hun startede oprindeligt som ungdomsleder /undomsmedarbejder / forsamlingspædagog, og først senere begyndte hun at læse teologi og blev præst. Hun ser sig selv som ungdomspræst og synes, det er vigtigt at have ungdommen for øje. Hun er glad for dagen - der er mange i Jokkmokk kirke den dag. Hun takker for, at vi har vist interesse og været til stede.

Det var hendes første gudstjeneste i Jokkmokk kirke. Hun vikarierede for den præst, der skulle afløse Anders Stenman, men som var blevet syg. Ellers var hun den ene af to præster i nabomenigheden Gällivare, der ligger ca. 100 km. væk. I det sogn var der ligesom i Jokkmokk både ny og gammel kirke og også fjeldkapel og friluftsgudstjenester og forsamlingshem. Gällivare er arealmæssigt på størrelse med Jokkmokk, men med mere end dobbelt så mange indbyggere og også mange flere medlemmer af kirken. I Gällivare er det malmindustrien, der præger bylivet og dermed menigheden. I Stiftet er der en kirkeforordning / forsamlingsinstruks, der siger, at gudstjenesterne skal være flersprogede / hvor meget samisk, der skal være i gudstjenesterne. Der er altid en samisk salme og ofte en læsning eller en bøn, der fremføres på samisk. Præsten og organisten samarbejder om hvilke salmer, der skal

synges. Berit Kero Jakobsson fortæller, at ved den gudstjeneste har kantoren stået for salmevalget, og også at der ved enkelte af salmerne blev udeladt nogle vers, en beslutning hun fuldt ud kunne godkende.

Hun fortæller, at der er foregået et stort arbejde med at oversætte svenske salmer til samisk og også, at det er almindeligt at den svenske del af menigheden synger med på den samiske salme, når den annonceres (der synges ikke på de to sprog på samme tid).

Der er flere frikirker i området blandt andet en Læstadianer-menighed, men hun mener dog, at Svenska Kyrkan er mest besøgt. På spørgsmålet om, hvad der er den største udfordring i hendes kirke svarer hun, at det er at gøre gudstjenesten og kirkearbejdet værdifuldt for menigheden. Om hun oplever vrede mod kirken? Nej, måske lidt vrede fra de mennesker, der ikke kommer i kirken!

I Sverige betales der kirkeskat 0,7% til den lokale menighed. Der er ikke udligning mellem de forskellige menigheder, men andelen af betalingen til stiftet er større i de større menigheder. Der er præstemangel overalt i Sverige, færre læser teologi men der er også mangel på sygeplejersker, lærere og tandlæger osv. Malmindustrien tilbyder større lønninger, og især i udkantsområderne bliver det rigtig svært at få besat stillingerne.

Følgende udfordringer opleves:

Forsøge at øge medlemstallet til kirken.

Økonomi.

Biskopperne fordeler hvor præsterne skal virke.

Præsteløn er lavere end akademikerlønninger.

Der arbejdes på, at flere børn bliver konfirmeret.

Der er mange begravelser.

Hun er optimist og siger, at hun tror, det vender. På det sidste spørgsmål om hvilket problem, hun ser som det største, svarer hun: Udfordringen er mangel på medlemmer, præster og penge.

Snak med menigheden efter gudstjenesten

Referenter: Annette Vincentzen og Edith Vaihøj

Anette Vincentzen:

Efter gudstjenesten fik vi "ficka". Kaffen blev serveret bagest i kirkerummet i store plasticmugs - som gav mig mindelser fra min spejdertid. Alle søgte kaffen og de forskellige hjemmebagte kager. Jeg så kun 3 personer forlade kirken uden at deltage i samværeren efterfølgende. Og snakken var livlig og stemningen glad.

Jeg talte med en af korsangerne fra koret (sopran, der også have en lille solo - i grøn kjole). Hun fortalte, at hun var flyttet til stedet for 12 år siden, og at der altid havde været tradition for kor i kirken, men at der den sidste tid havde været meget lidt deltagelse. Hun mente, det var en følge af pandemien og skiftende organister. Hun fortalte, at der i begyndelsen også havde været et samisk børnekor. Hun elskede selv at synge, og hun følte, at menigheden satte pris på korsang til tjenesterne. Hun fortalte om de samiske salmer, at man efterhånden lærte nogle samiske ord at kende, og at det ikke var vanskeligt at synge de samiske salmer - fordi det var lulesamisk. Udtalen var nærmest som det blev skrevet. Hun forstod ikke alle ordene, men syntes godt om at synge dem.

Edith Vaihøj:

Under den snak jeg have med to af de ældre kirkegængere efter gudstjenesten i Jokkmokk, svarede de på spørgsmålet om, hvordan de oplever forsøringsarbejdet lokalt, at det er deres opfattelse, at det er de unge svenske kvinder, som har forelsket sig i samer, der laver balladen, måske fordi de synes at skulle retfærdiggøre deres kæresters samiske familier.

De fortalte, at man tilbage i tiden levede i fred og fordragelighed med hinanden, og at samernes mar-

keder i Jokkmokk var en fælles begivenhed, hvor alle hjalp hinanden. Bl.a. lod de lokale bønder samernes medbragte rener opstalde i deres gårde.

De to kirkegængere gav endvidere udtryk for, at de ikke synes, at samerne er så synlige i kirkelivet.

Nederste billede er taget, kort inden gudstjenesten gik i gang. Vi sang både fra svensk og samisk salmebog. Her er det en samisk salme, der studeres.

Hvad fik vi med os?

Nyttig viden til forståelse

Frem for alt blev vi klogere. De indledende foredrag gav en nyttig viden til bedre forståelse af hele området i Nordsverige, bl.a. mht. hvordan demografi og natur hænger sammen på en måde, der var ukendt for de fleste af os. Indføringen i forsoningsprocessen blev bredt ud, så vi ikke kun fik kendskab til baggrunden for den og indholdet i den, men også til nogle af de mange aspekter af leveforhold for samer, der er blevet berørt af staten og kirkens tiltag gennem de sidste århundreder. Det var med til at give en forståelse af, hvad der har været med til at forme både livsmuligheder og selvforståelse for de samiske folk og også give en baggrund for forskellige interessekonflikter. Med afsæt i introduktionen til stiftets skovdrift, fik vi et meget konkret eksempel på, hvor kompliceret og mangefacetteret et enkelt interesseområde kan være, og hvor svært det kan være at balancere mellem forskellige interesser og hensyn. Fra foredraget om samisk kirkeliv fik vi med en samisk, videnskabelig stemme trukket tråde på tværs af forskellige traditioner, så vi fik indblik i fejringen både af større livsbegivenheder, højtider og mere hverdagsagtige, religiøse handlinger.

På opdagelse i et lokalsamfund

Mødet med kirkelivet og samisk tilstedeværelse i Jokkmokk gav anledning til mange spørgsmål, og måske lærte vi både af det, vi mødte, og af det, vi måske havde forestillet os at møde, som så enten ikke var der eller var en del anderledes end det forventede. Hvis nogle havde en (forældet – her er vi tilbage ved børnebogsindtrykket) forestilling om, at det er nemt at "se", at her bor mange samer, så blev det hurtigt korrigeret. Vi så noget. Vi så bl.a. kunst i kirkens mødelokaler og samisk præg på kirketekstiler. Men f.eks. er det nok sigende, at den eneste kolt, vi så, var i forbindelse med midsommerarrangementet, hvor dragten nok mest var for turisternes skyld – ikke at den ikke anvendes længe-

re, men det blev visuelt tydeligt, at den mere er en højtidsdragt end hverdagsstøj.

Når vi spurgte lokale kontakter om samisk præg i hverdagen, samisk inklusion i kirkerne og om synet på identitet, når man er bosat i Jokkmokk, så fik vi mange forskellige bud og svar. Sådan et spænd i tilgange og synspunkter var med til at give os indsigt i reelt levet liv, der aldrig er sort-hvidt eller kan beskrives helt enkelt. At spørge til "samisk identitet" er måske lige så forenklet som at spørge til "kristen" eller "folkekirkelig" eller "nordjysk" identitet.

Indimellem studsede vi over det, vi hørte. Det kunne være skrækkelige synspunkter om, hvorfor verden ser ud, som den gør, lokalt i Jokkmokk. Eller da det viste sig, at kolleger gennem flere år på samme, lille arbejdsplads aldrig havde snakket om deres samiske baggrund eller familierelationer, før vi kom udefra og stillede nysgerrige spørgsmål. Eller at præsten ganske vist tager til fjeldet for at holde gudstjeneste for samer, men at han dels flyver med helikopter dertil for at spare rejsedage, og dels at deltagerne i praksis oftest er ikke-samer på vandretur. I takt med at vi fik snakket med forskellige mennesker, fik vi flere og flere spørgsmål, og mon ikke det i sig selv er et godt tegn på, at vi kom godt i gang med at blive klogere på, hvad der rører sig både hos samer og ikke-samer?

Erfaringsudveksling

Under hele turen havde vi et skønt fællesskab og fik udvekslet mange overvejelser, synspunkter og erfaringer både fra det, som studieturen gav anledning til og om det, der fylder for os i det hjemlige kirkeliv. Med deltagere fra hele 10 af Aalborg Stifts 14 provstier samt en enkelt fra Aarhus Stift blev der knyttet nye forbindelser, der også fremover er med til at styrke fællesskabet på tværs af sognegrænser. Der skal lyde en stor tak til Aalborg Stift og de mange provstier, der var med til at muliggøre studieturen.

